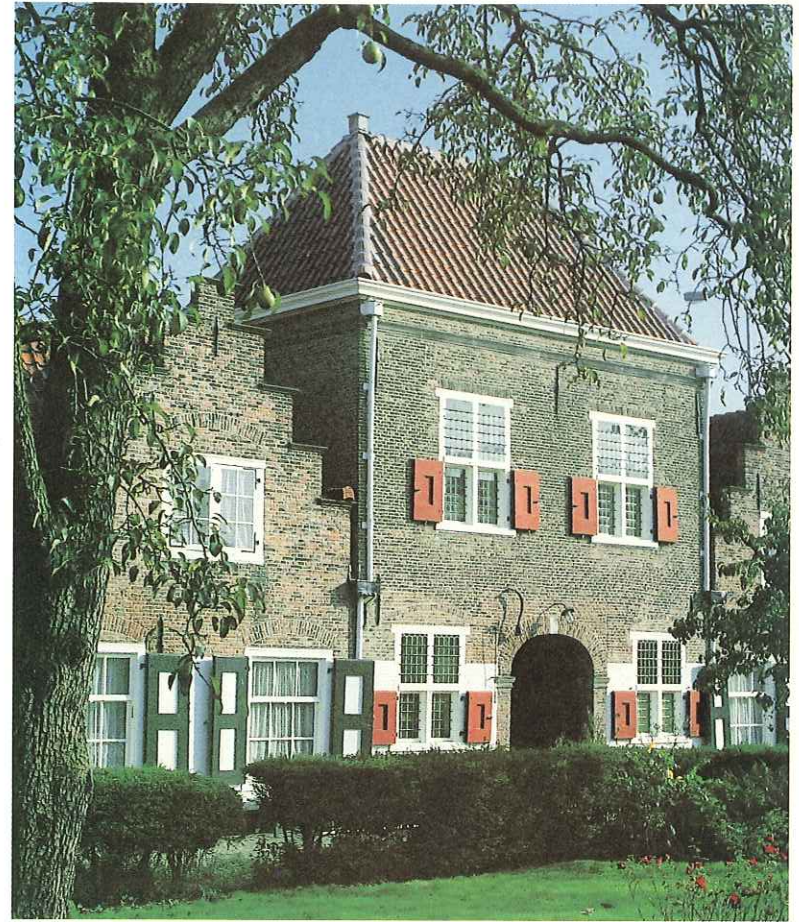

HET HEILIGE GEESTHOFJE 's-GRAVENHAGE

Gemeente Den Haag
Dienst Ruimtelijke en
Economische Ontwikkeling

Monumentenzorg

Postbus 29734
2502 LS Den Haag

UITGAVE TER GELEGENHEID VAN
DE RENOVATIE IN 1984/85 VAN
HET HEILIGE GEESTHOFJE
TE 's-GRAVENHAGE

Omslagfoto: Betty Hendriksen

Paviljoensgracht 51-125, 's-Gravenhage

AAN DE BEWOONSTERS VAN EN GEINTERESSEERDEN IN HET HEILIGE GEESTHOFJE TE 's-GRAVENHAGE

Naar aanleiding van de renovatie van het Heilige Geesthofje in 1984/1985 heeft het College van Regenten dit boekje samengesteld, waarin u informatie kunt vinden over het verleden van het Hofje, over de motieven en de uitvoering van de renovatie en tenslotte over het heden en de 'spelregels' voor bewoning van dit oudste Hofje van 's-Gravenhage.

Historie

Lang voor de bouw van het Heilige Geesthofje in 1616 waren de Heilige Geestmeesters in Den Haag belast met de armenzorg in die zin dat in de St. Jacobskerk brood en andere goederen voor de eerste levensbehoeften aan de armen uit het dorp 'Die Haghe' werden uitgereikt. Boven de schoorsteenmantel van de open haard in de Regentenkamer van het Hofje kan men thans nog het schilderij van Anthonis van Montfoort bewonderen waarop een dergelijke uitdeling is afgebeeld.

Het bleef niet bij voedsel en goederen uitdelen alleen, er werd ook voor huisvesting van behoeftigen zorg gedragen, waartoe in de loop der tijden ettelijke panden in Den Haag in het bezit van de zogenoemde Heilige Geest Armen Huizen, destijds camerens genaamd, waren gekomen.

In 1616 besloot men, ter vervanging van een aantal van deze camerens, het Godthuis, later veelal het Heilige Geesthuis genoemd, te bouwen.

Het Heilige Geesthofje dat oorspronkelijk uit 36 aaneengesloten huisjes bestond, gesitueerd in een carré van ongeveer 46 bij 46 meter, werd gebouwd op het terrein van de familie Doublet, die op dit stuk land een paviljoen in eigendom had. Dit verklaart ook de straatnaam, Paviljoensgracht, waaraan het Hofje gelegen is. De Doubletstraat, die ten oosten van het Hofje loopt, herinnert aan de oorspronkelijke eigenaar van het land. De Rozemarijn-

straat, die langs de westgevel van het Hofje loopt, is genoemd naar de witte rozemarijn die in versieringen werd gebruikt door de hier wonende vrouwen en vermoedelijk ook iets te maken heeft met de beplanting langs de gevel.

In 1646 werd de Stille Veerkade gegraven en werd ook de sloot met landweg, waaraan het Heilige Geesthofje was gelegen, gekanaliseerd en in het grachtenstelsel van Den Haag opgenomen: de Paviljoensgracht. Het straatpeil werd verhoogd, als gevolg waarvan ook nog heden ten dage de binnentuin circa 60 cm. lager is gelegen dan het straatpeil.

Door de Regenten werd overwogen het hele Hofje op te vijzelen, maar dat was voor die tijd waarschijnlijk toch een te riskante ingreep. Men koos toen voor een andere oplossing, namelijk om de gevel aan de Paviljoensgracht hoger op te metselen.

In 1647 vond de eerste verbouwing plaats, waarbij aan het huisje van de binnenmoeder dat naast de poort lag een huisje werd toegevoegd en waarbij aan de andere kant van de poort het zogenaamde kantoor werd gemaakt. Boven het kantoor, de poort en het oorspronkelijke huisje van de binnenmoeder werd de Regentenkamer gebouwd, die ook heden ten dage nog als zodanig dienst doet.

Behalve dat vermoedelijk omstreeks 1800 de meeste kozijnen en ramen vervangen zijn door nieuwe, aan die tijd aangepaste, ramen, is er tot op heden niets aan het uiterlijk van de huisjes van het Hofje veranderd. Overigens is aan de blank eikenhouten kozijnen en ramen van de Regentenkamer nog te zien hoe de ramen van de huisjes er oorspronkelijk moeten hebben uitgezien.

Tot 1934 is het Hofje in zijn oude toestand gebleven.

In dat jaar was de toestand van het Hofje zo slecht geworden, dat het College van Regenten eraan begon te denken het oude Hofje geheel af te breken en elders een nieuw Hofje te bouwen, zoals omstreeks 1910 ook was gebeurd met het Hofje van Hoogelande, dat toen van de Boekhorststraat naar de Johannes Camphuysstraat werd verplaatst.

Zover is het niet gekomen.

Onder leiding van architect B. van Heijningen vond in 1935 een ingrijpende restauratie plaats. Het uitwendige van de huisjes bleef intact, maar het inwendige werd naar de eisen van die tijd gemoderniseerd. Zo kreeg ieder huisje een eigen W.C. in plaats van de oude privaathokjes, die buiten in de hoeken van het Hofje waren gesitueerd voor gemeenschappelijk gebruik. Er werd in de huisjes waterleiding aangelegd en ieder huisje kreeg in het halletje een granito spoelbakje en een granito plankje om op te koken. In 1961 werd de gemeenschappelijke wasplaats opgeofferd om er een centrale verwarmingsketel te plaatsen, zodat ieder huisje na die datum, althans voor wat betreft de woonkamer, centraal werd verwarmd.

Met het veranderen der tijden, veranderde ook de sociale functie van het Hofje enigszins. In tegenstelling tot vroeger, toen de bewoners gratis onderdak in het Hofje werd verstrekt, zij zelfs een keer per week een klein zakcentje kregen, dragen de bewoners nu maandelijks een bescheiden vergoeding bij om het noodzakelijke onderhoud en de verwarming te bekostigen.

Ook de prachtige binnentuin van het Hofje wordt van dit geld onderhouden; zo werd in 1978 een geslaagde boomchirurgische operatie uitgevoerd om de zeer oude pereboom — die nog jaarlijks in volle bloei staat en vruchten draagt — voor de ondergang te behoeden.

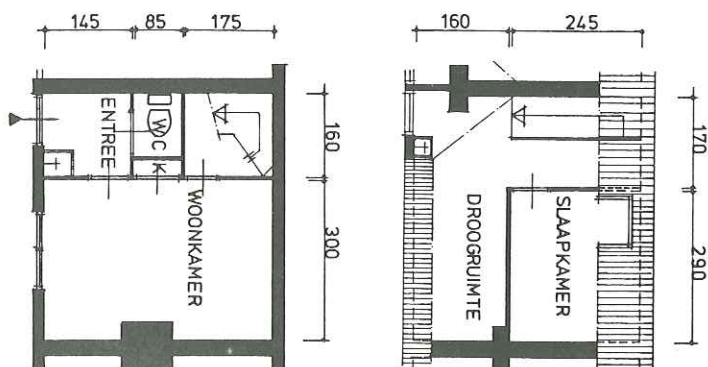
Toch werd steeds duidelijker dat de huisjes woontechnisch niet meer voldeden. In feite konden de leefomstandigheden de toets der vergelijking met bijvoorbeeld het wooncomfort in bejaardentehuizen niet doorstaan.

Toen de Stichting Het Heilige Geesthofje haar laatste bezitting buiten het Hofje verkocht en daardoor over enige geldelijke middelen kon beschikken, heeft het College van Regenten besloten plannen te maken de huisjes inwendig te moderniseren. Er werd een globaal schetsplan gemaakt, dat nadien door de Haagse architect Ton Deurloo werd uitgewerkt.

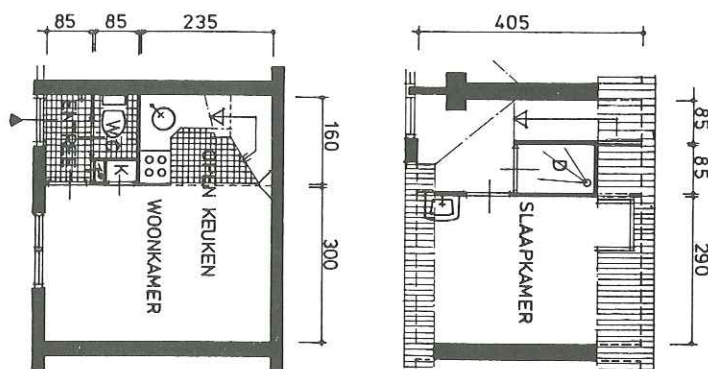
De financiële middelen van de Stichting waren evenwel niet toereikend om alle plannen ten uitvoer te kunnen brengen. Omdat het Hofje in de zin van de Monumentenwet geregistreerd is als beschermd monument werd door het Rijk een subsidie toege-

kend. Daarnaast werden andere subsidies ontvangen zoals van de Stichting Levi Lassen, het Prins Bernhard Fonds en de provincie Zuid-Holland.

De kosten van de renovatie bedroegen globaal 1,7 miljoen gulden. Voor dit bedrag werden de huisjes inwendig zeer grondig gerenoveerd. De indeling van elk huisje, dat een grondvlak van 4,60 meter bij 4,70 meter beslaat en een begane grond en een verdieping heeft, is geheel gewijzigd.

Plattegronden voor de renovatie van 1984/1985.

Plattegronden na de renovatie van 1984/1985.

Door het oorspronkelijke halletje kleiner te maken en de W.C. te verplaatsen is onder de trap voldoende ruimte geschapen om daar een modern keukentje met al het benodigde comfort te maken.

Op de eerste verdieping heeft elk huisje een grote slaapkamer gekregen met daarnaast een douche-cel en een overloopje, waar aansluitingen voor een wasmachine zijn aangebracht. Verder zijn er nog een aantal verbeteringen aangebracht die wat minder spectaculair zijn maar die toch het comfort aanzienlijk vergroten. Zo zijn de schoorsteenmantels gesloopt om meer ruimte te krijgen; er zijn ook op de verdieping verwarmingsradiatoren aangebracht; het dak, waar vroeger de wind doorheen gierde, is geheel vernieuwd en geïsoleerd en er is een bergruimte in de vorm van een vliering aangebracht; voorts zijn alle muren kaalgehakt en van nieuw pleisterwerk voorzien.

Oorspronkelijk telde het Hofje 36 huisjes. Twee van die huisjes werden reeds in 1647 samengetrokken ten behoeve van de binnenvader en binnenmoeder; één huisje heeft de bestemming van een logeerhuisje gekregen waar de bewoonsters familie of kennissen kunnen laten logeren; één huisje, vroeger de gemeenschappelijke wasplaats, dient als ketelhuis voor de CV en opslagplaats; en één huisje werd sociëteitsruimte. Bij de renovatie van 1984/1985 werd deze laatste ruimte vergroot door het buurhuisje erbij te trekken.

Bij het herstellen van de rioleringen tijdens de renovatie werd onder het plaveisel in de hoek van het Hofje nabij de voormalige wasplaats een onderaardse reinwaterkelder gevonden. Wel wist men dat er ergens een dergelijke reinwaterkelder moest zijn, waarop de nog aanwezige antieke handpompen destijds waren aangesloten, maar de plaats daarvan was niet precies bekend.

Bij de renovatie van 1984/1985 is deze reinwaterkelder met bijbehorende put weer opgebouwd, terwijl de oude handpompen met de uitstortbak zijn gerestaureerd en verplaatst naar een plek waar zij beter in het zicht zijn gekomen.

Deze pompen zijn met leidingen aangesloten op de reinwaterkelder, die op zijn beurt via een leidingstelsel het regenwater van de daken ontvangt.

Een fraaie plaquette in de sociëteit, waarop een duif met een korennaar in de bek staat afgebeeld — symbool van de Stichting Het Heilige Geesthofje — werd ter gelegenheid van en als aandenken aan de renovatie 1984/1985 ontworpen en in klei gebakken door mevrouw B.J. Feith-Schnitger.

Wie meer wil weten over het Hofje verwijzen wij naar:

- Mr. C.W. Schlingemann: De Heilige Geestmeesters en de Regenten van het Heilige Geesthofje te 's-Gravenhage, Jaarboek Die Haghe 1941.
- Drs. A.M.J. de Haan: Geschiedenis van de Heilige Geest en het Heilige Geesthofje te 's-Gravenhage, Jaarboek Die Haghe 1969.
- Joh. Schwencke: Oude Haagse Hofjes en Godshuizen, 1975.

REGELS VOOR BEWONING

Alvorens enige specifieke punten te vermelden waaraan de bewoonsters van het Heilige Geesthofje zich dienen te houden, is het goed — wellicht ten overvloede — dat wij ons eerst realiseren dat de samenleving in het Hofje traditiegetrouw gebaseerd is op gemeenschapszin, respect en eerbied voor onze medemens. Men kan zoveel regels voorschrijven als men wil; de sfeer, de vrede, zal alleen dan heersen als begrip voor elkaar, inschikkelijkheid en hulpvaardigheid in de Christelijke traditie van het Hofje het zullen blijven winnen van eigen belang.

De hierna volgende regels dienen tegen deze achtergrond gelezen te worden:

1. Toelatingscriteria

Alleen dames van boven de zestig jaar worden in het Hofje toegelaten. Elke bewoonster dient bij haar intreding een zodanige goede gezondheid te genieten dat zij in principe geheel voor zichzelf kan zorgen en haar eigen huisje kan onderhouden.

De beslissing over toelating berust bij het College van Regenten.

2. Entreegeld

Zij, die als bewoonster worden toegelaten, betalen bij intreden eenmalig een entreegeld.

3. Bewoning naar bestemming

De bewoonsters zullen zich bewust moeten zijn dat de woningen als monument zijn aangewezen. Bewoning van de huisjes zal volgens de bestemming moeten geschieden: zindelijk en met begrip voor de kwetsbaarheid van muren, verf, vloerbedekking en installaties, die door de bewoonsters conform gangbare normen moeten worden schoongehouden.

Behoudens toestemming van het College van Regenten mogen de bewoonsters geen huisvesting aan derden bieden.

4. Muren

Bij de renovatie in 1984/1985 zijn ter verbetering van de vochtbestrijding in de huisjes de binnenmuren niet behangen, doch geschuurd. De bewoonsters mogen deze muren dus niet laten behangen.

5. Gebruik van sanitair en keuken

Gebruik van sanitair en keuken zal niet anders dan in overeenstemming met de bestemming mogen geschieden. Met name zullen de bewoonsters moeten letten op het voorkomen van verstoppingen van het toilet, gootsteen en douche en op het tijdig afzetten van de elektrische platen in de keuken.

6. Energie

De bewoonsters dienen verspilling van energie te voorkomen (door bijvoorbeeld de verwarming niet aan te houden terwijl het raam openstaat).

7. Onderhoud straat en goot

Iedere bewoonster zal het voor haar huisje strekkende deel van pad en goot schoon houden.

8. Huisdieren

Het houden van huisdieren – anders dan vissen en vogels – is niet toegestaan, tenzij bijzondere toestemming van het College van Regenten verkregen is.

9. Gebruik van radio/televisie

Ieder huisje is voorzien van een kabelaansluiting voor radio en televisie.

Gebruik dient geen overlast voor de burens op te leveren.

10. Elektrische installatie

Verandering aan de elektrische installatie mag slechts aangebracht worden met toestemming van het College van Regenten en dan alleen door een door het College aangewezen installateur.

11. Wasgoed

De bewoonsters wordt verzocht hun wasgoed niet uit de ramen te laten hangen doch tijdens de daarvoor aangewezen uren op te hangen aan de lijnen in de tuin.

12. Voorkoming brandgevaar

De bewoonsters zullen de uiterste zorg in acht nemen ter voorkoming van brand. Het gebruik van straalkachels, petroleum, benzine en spiritus in de woningen is verboden.

13. Vergoeding van kosten

Gebreken aan de woning veroorzaakt door schuld of gebrek aan

zorg van de bewoonster en daaraan zonder inachtneming der voorschriften aangebrachte veranderingen worden op kosten van de bewoonster hersteld, respectievelijk ongedaan gemaakt.

14. Toegang tot de woningen

De binnenmoeder heeft in geval van nood het recht met de in haar bezit zijnde sleutels zich toegang tot de woningen te verschaffen.

15. Poortsluiting

De poort gaat normaliter om 9 uur 's avonds op slot, doch men kan tot half 11 nog bellen. Zij die daarom verzoeken krijgen van de binnenmoeder een poortsleutel, waarvoor zij verantwoordelijk zijn.

16. Gebruik logeerhuisje

Iedere bewoonster heeft het recht gasten onder te brengen in het logeerhuisje. De duur van een verblijf in het logeerhuisje zal – bijzondere gevallen buiten beschouwing gelaten – nimmer meer dan twee weken mogen bedragen. Tijdige reservering dient bij de binnenmoeder plaats te vinden.

De vergoeding voor het gebruik wordt voor het College van Regenten vastgesteld.

17. Onderhoud tuin

Iedere bewoonster is verantwoordelijk voor het onderhoud van dat deel van het niet gemeenschappelijke gedeelte van de tuin dat tegenover haar woning ligt.

18. Gebruik sociëteitsruimte

De sociëteitsruimte is ontworpen ter verhoging van de gemeenschapszin van de bewoonsters.

Over het gebruik van de sociëteitsruimte beslist de binnenmoeder.

19. Verblijf buiten het Hofje

Wanneer een bewoonster één of meer nachten buiten het Hofje wil doorbrengen, is zij gehouden daarvan aan de binnenmoeder kennis te geven.

20. Ontzegging van bewoning om gezondheidsredenen

Het College van Regenten heeft het recht om – indien de door dit College aangestelde geneesheer zulks om redenen van gezond-

heid wenselijk acht – van een bewoonster te verlangen dat zij tijdelijk of voorgoed het Hofje verlaat.

21. Vergoeding van kosten en bijdragen in de exploitatie

De bewoonsters zullen een maandelijkse bijdrage leveren in de kosten die door het Hofje gemaakt worden voor algemeen onderhoud, verwarming en stromend water.

Zolang voor de verrekening van verwarmingskosten geen systeem zal zijn ingevoerd dat rekening houdt met het individuele verbruik zullen de totale stookkosten gelijkelijk over de bewoonsters worden omgeslagen.

Hetzelfde geldt voor levering van stromend water.

De hoogte van de maandelijkse vergoeding wordt door het College van Regenten vastgesteld.

De bewoonsters zullen individueel onder meer de volgende kosten dienen te vergoeden:

- kosten van de telefoon;
- kosten van elektriciteit (incl. reinigingsrecht en kabel-TV);
- onroerend goed belasting (bewonersgedeelte).

22. Algemene gedragsregels

Iedere bewoonster wordt geacht zich niet alleen naar de letter doch ook naar de geest van het in deze regels gestelde te gedragen.

Inbreuk zal aanleiding kunnen zijn voor het College van Regenten de bewoonster hierop te wijzen en aan haar te verzoeken dit te corrigeren.

Indien zulks niet geschiedt, heeft het College van Regenten de bevoegdheid de bewoonster verdere bewoning van haar huisje te ontzeggen.

23. Binnenmoeder

De binnenmoeder is door het College van Regenten aangesteld om toezicht op de goede gang van zaken in het Hofje te houden. De bewoonsters dienen haar aanwijzingen te volgen.

Ook zal de binnenmoeder de bewoonsters incidenteel een helpende hand kunnen bieden. Hierbij dienen de bewoonsters zich echter te realiseren dat in geval van langdurige gebreken of problemen geen blijvend beroep op de hulp van de binnenmoeder kan worden gedaan.

Dat de bewoning van de huisjes in rust en vrede, zonder problemen, moge plaatsvinden en dat ook de bewoonsters mogen genieten van de tradities, de goede sfeer en het moderne comfort van het Hofje: dat zijn de wensen van het College van Regenten.

30 april 1985

Het College van Regenten:

Jhr. Mr. J.A. Stoop

Mr. G.W. van Herwaarden

Jhr. Mr. Rh. Feith

Ir. D.M. Douwes Dekker